

ТРОПИЛЕЛАПСОЗ - ХАТАРИ НАВБАТӢ БА СОҲАИ ЗАНБӢРИАСАЛПАРВАРӢ ДАР ТОЧИКИСТОН

Зубайдов К.Ш., н.и.к., Шарипов А., д.и.к., Ҳасанов Ф.Т., н.и.в., Қаххоров Н.Ш., н.и.к., Латипов З.Т.-
ассистен- ДАТ ба номи Ш.Шохтемур

Калимаҳои асосӣ: тропилелапсоз, варроатоз, фолбекс, тимол, фенотиазин, кислота, флуварол.

Тоҷикистон ҷумҳурии аграрӣ-саноатӣ буда, дар рушди босуботи он соҳаи занбӯриасалпарварӣ нақши муҳим мебозад. Дар сурати самаранок парвариш намудани оилаи занбӯри асал аз он маҳсулоти баландсифати асал, гарди гул, ширеш, мум, шир ва дигар маҳсулотҳо ҷамоварӣ карда мешавад.

Оилаи занбӯри асал мисли дигар организмҳои зинда ба касалиҳои гуногун гирифтор мешавад. Солҳои охир талабот ба занбӯрпарварон барои муайян намудан ва табобати касалиҳои занбӯри асал як дараҷаи муайян тағйир ёфтааст. Ба ин аз як тараф тағйирёбии иқлим ва захролудшавии муҳити зист ва аз тарафи дигар пайдоиши касалиҳои нави сироятӣ ва ғайрисироятӣ монета мешавад.

Пайдоиши касалиҳои сироятӣ ва ғайрисироятӣ дар занбӯрҷой боиси пастшавии маҳсулотнокии оилаҳо мегардад. Хусусан ду соли охир дар бештари занбӯрҷойҳо занбӯрпарварон наметавонанд ҳосили дилхоҳ ҷамоварӣ намоянд. Бо мақсади муайян намудани сабабҳои каммаҳсулии оилаи занбӯри асал аз якҷанд занбӯрҷойҳои шаҳрҳои Роғун, Вахдат, Ҳисор ва ноҳияи Файзобод дидан намудем. Рафти мушоҳидаҳо нишон дод, ки аксари оилаҳои афзоишашон суст ва каммаҳсул гирифтори касалиҳои сироятӣ ва ғайрисироятӣ гаштаанд. Азгурӯҳи касалиҳои инфексионӣ бештар касалиҳои пӯсиши америкой ва аврупой, инчунин аскофероз мушоҳида карда шуд. Азгурӯҳи касалиҳои инвазионӣ касалиҳои меллеоз, варроатоз ва инчунин касалие, ки он то имрӯз дар собиқ давлатҳои Шӯравӣ ба қайд гирифта нашудааст- тропилелапсоз мушоҳида гардид.

Тропилелапсоз-касалии инвазионии фарди болиғи занбӯри асал ва насли онҳо буда, онро канаи *tropilaelaps clareae* ба вучуд меорад.

Бори аввал кана дар Филипин (Джелфинадо, Бекер, 1961) дар бадани занбӯри мурда, дар атрофи канду, дар бадани мушҳое, ки ба оилаи занбӯрон зарар мерасониданд, инчунин дар дохили лонаи занбӯрони асали ғарбӣ ва калони хиндугӣ ба қайд гирифта шудааст. Ҳол он ки ин касал дар собиқ давлатҳои ИҶШС дар Ҷумҳурии Тоҷикистон низ расман ба қайд гирифта нашуда буд. Ақидае ҳаст, ки ин кана аз занбӯрони калони хиндугӣ ба занбӯри асали ғарбӣ сироят ёфтаанд.

Мувофиқи маълумоти сарчашмаҳо ва мушоҳидаҳо нишон доданд, ки канаи бордоршуда дар чашмаки наслдор дохил шуда, пеш аз сарпӯшкунии насл ба чашмак дохил мешавад ва ба микдори 3-4 тухм мегузарад. Баъди 24 соат аз тухм кирмина мебарояд, ки давраи пурраи инкишофи он 8-9 рӯзро дарбар мегирад.

Расми 1. Канаи *tropilaelaps clareae* дар бадани кирмина

Манбаи асосии пахншавии касал оилаи сироятёфта ба ҳисоб меравад.

Нишонаҳои касал: нобудшавии зочаи занбӯрон, аз чашмак баромадани фарди болиғи инкишофноёфта, бе бол, бе пой ва ҳаҷман хурд будани қисмати синаю шикамча.

Дар қисми дохили канду насли ноболиғ, занбӯрони камҳаракат, баъзан бебол ва аз инкишофмонда ба чашм мерасад. Бештар насли нарина (80-90%) сироят ёфта, норасид мебарояд. Тухмгузори модарзанбӯр кам мегардад, ноҳамвор тухм мегузарад ва тирамоҳ тез қатъ мегардад. Дар як чашмак аз 1-4 то 24-36 кана мушоҳида кардан мумкин аст.

Расми 2. Фавти зочаи сироятёфта аз касалии тропилелапсоз

Мушоҳидаҳо нишон доданд, ки касалии тропилелапсоз дар алоҳидагӣ, якҷоя бо касалиҳои пӯсиши насл ва бо касалии варроатоз мегузарад, ки иноқибатимарговардорад.

Усулҳои мубориза. Мувофиқи маълумотҳо барои табобати оилаҳои сироятёфта маводҳои зерин истифода бурда мешавад: Фолбекс, тимол, фенотиазин, кислотаи мӯрча, кислотаи оксалат, дуди тамоку ва ғайраҳо.

Барои коркарди оилаи занбӯри асал муқобили тропилелапсоз, фолбекс дар шакли варакаи картони таркардашуда омода карда шудааст, ки онро дар дохили лона дуд мекунанд. Коркарди оилаҳоро дар фасли баҳор ва тобистон 8 маротиба 6-7 рӯз пас бо меъери як варака дар 5 лонача истифода мекунанд.

Мутассифона дар ваќти гузаронидани санчишҳои маводҳои зикршуда натиҷаи дилҳоқ надоданд. Танҳо кислотаи мӯрча дар шакли маҳлули 85-87%, ки меъёри он ба ҳар як оила 30-50 мл-ро ташкил медиҳад, натиҷаи миёна дод. Меъёри истифодаи он дар фасли баҳор ду маротиба ва дар фасли тирамоҳ як маротиба дар ҳарорати 15-25°C-ро ташкил медиҳад.

Барои табобати пурраи оилаҳо аз касалии тропилелепсоз ва варроатоз хусусиятҳои морфологӣ ва физиологии барангезандагони касалиҳои номбурда монеа мешаванд. Зеро, давраи инкишофи насли барангезандаи касал дар дохили чашмаки насли сарпӯшшуда мегузарад ва на ҳар маводи табобатӣ имкон дорад натиҷаи дилҳоқ диҳад.

Бо мақсади табобати касалиҳои варроатоз ва тропилелепсоз маводи табобатии Флуварол, ки истеҳсоли ширкати дорусозии Фишби давлати Чин аст, истифода намудем.

Флуварол дар шакли лавҳача сохта шудааст. Меъёри истифодаи он мувофиқи дастурамали пешниҳод намудаи ин ширкат барои оилаи занбӯри асале, ки аз 10 лонача иборат аст -1 лавҳача ва барои оилае, ки аз 5 лонача занбӯр иборат аст 1\2 лавҳача истифода менамоянд.

Барои муайян намудани безарарӣ ва самаранокии табобатии маводи Флуварол мо онро дар 400 оилаи занбӯри асал санҷида баромадем. Натиҷаи маводи истифодашуда нишон дод, ки гузоштани лавҳача дар байни шонҳои занбӯрдор зиёда аз 25даққиқа боиси талафи насл ва як ҳиссаи ками занбӯрон мегардад. Сабаби талафёбии насл бо он маънидод мегардад, ки ҳангоми

гузоштани лавҳача дар байни шони наслдор боиси дуршавии занбӯрон аз атрофи лавҳача мегардад. Ин ҳолат ба сармозании насл оварда мерасонад.

Барои пешгирии нобудшавии занбӯрон ва насли онҳо аз таъсири маводи табобатии Флуварол усули гузоштани лавҳачахоро дар зери шонҳо дар дохили канду истифода намудем, ки он натиҷаи хуб дод.

Мувофиқи хулосаи олимони (M.Delfinado-Baker, C. Penq, 1995, Соловева Л.Ф.) хатари касалии тропилелепсоз нисбат ба касалии варроатоз бениҳояд зиёд аст. Вақти он расидааст, ки нисбати ин касал чораҳои қатъӣ андешида шавад. Мувофиқи маълумоти занбӯрпарварон дар занбӯрҷойҳои ба касалии тропилелепсоз сироятёфта дар фасли тирамоҳ оилаи занбӯрон лонаро тарк намудаанд, ки оқибати нохуш дорад.

АННОТАЦИЯ

ТРОПИЛЕПСОЗ – НОВАЯ УГРОЗА ПЧЕЛОВОДСТВУ ТАДЖИКИСТАНА

В статье приведены сведения об угрозе в отрасли пчеловодства, появлении тропилелепсоза – новой инвазионной болезни в Таджикистане; эпизоотическая характеристика причины возникновения, пути распространения, диагностика и профилактика болезни.

Результаты проведенных исследований показывают, что применение препарата флуварол в дозе одного пластинки на дно гнезде с 10 улочек пчел в отличие других препаратов дали хорошие результаты.

ANNOTATION

TROPILEP SOZ - A NEW THREAT TO TAJIKISTAN BEESHEET

The article contains information about the threat in beekeeping, the emergence of tropilelosis, a new invasive disease in Tajikistan, epizootic data, the cause, distribution, diagnosis and prevention of the disease.

The result of researching given that the using of preparation fluvarol in dore, of one tube inside the nest. With 10 beehivires given the best results unlike the others preporations.

Key words: tropilelopsosis, varroatosis, folbeks, thymol, phenothiazine, acid, fluvarol.